

ELGOIBARKO AUZO IZENAK (TOPONOMASTIKARAKO OHARRAK).—Elgoibarko auzoak, orain santu izenez ezagutzen direnak, garai batean heuren toki-izen propioak zituzten; aintzina hasi ziren santu eta tokiarena elkarturik erabiltzen eta denborarekin santuarenera soil-soilik erabiltzera pasatu ziren. Baina, santu izenetan bertan ere aldakuntzak ezagutu dituzte. Ohar hauen bidez oroitarazi nahi ditugu.

Duela bizpahiru urte Saturnino Ruiz de Loizagak «heremitorii Sancti Petri de Idotorbe», 1442ko agirietan aurkitu zuen Vaticano-ko artxiboetan. Agiriak ematen zituen argibideen arabera, «Villa Mayor de Marquina, Eybar, Hermua...», aipatzean, ez zegoen zalantzarik zein ingurutan zen, eta Ruiz de Loizaga jaunaren galdeak erantzun erraza izan zuen historiaz zerbait arduratzen garenontzat: Elgoibarko San Pedro zen.

Historiagileek ondo dakite lekuizenen garrantziaz; istoriozaleena ordea fantasiatzko asmakizunez. Saturnino Ruiz de Loizagak ez zuen alperrik idatzi «Los nombres de nuestros pueblos» (Bol. R.S.V. de los Amigos del País, XXXIX, 1983), gai berari jarraituz *Egan*-en (1985, 1-2 zenb., 120 orr.) aipatzen genuena. Hortaz, Jainkoak mirakuluz ordenatzen ez badu, beste norbaitek jarri beharko du.

Elgoibarko auzoeri buruz bada liburu tipi baliagarri bat, egile izenik gabe honako tituluarekin: *Villamayor de Marquina. Elgoibar. 1346-1946*, urte horretan hiriaren sorrera ospatuz Elgoibarren bertan argitaratua. Azken partea euskaraz dakar, Gregorio Mujikaren lana, 1907ko Lora-Jokoetan saritu zena: «Elgoibar-ko albiste kondairatsuak» izenez. Baina parte batak ez du zer ikusirik bestearekin. Liburu honen erdarazko partean, 13. orrialdean hain zuzen, herriko ermitak auzo izen jatorrez ematen ditu, Urruzuno deritzan auzoa ez-ezik. Urruzuno eta beste bi auzo nagusiak, Alzola eta Mendaro.

Hara hemen zerrenda jatorra:

Idotorbe (San Pedro)

Ermuaran (San Lorenzo)

Nafarmendi (San Roque y antes San Vicente de Azcue)

Ayastia (San Miguel)

Arriaga (Santi Espiritu de la Piedad de Arriaga, después San Antolín)

San Pedoren agiriak hamazazpigarren mendearen hasieratik genituen, baina *Idotorbe* geroago agertzen zen. Orain badakigu 1442an erabiltzen zela.

Ermuaran ordea Isastik aipatu zuen 1625. urtean idatzi zuen *Compendio Historial de Guipúzcoa* (617. orr.) hartan, baina guk ezagutu duguna eta oraindik ahoz erabiltzen duguna, *Saillubente* edo *Saillumente* da (= San Lorenzo) Lati-*netik* zuzenean euskaratutako santu izena. 1503an agertzen zaigu ermita hau lehen aldiz.

Gaur San Roke-tzat ezagutzen denak, 1597an hartu zuen izen hori; lehen San Vicente de Azcue zen. Bere lehen agiria 1451n aurkitzen dela. Toki ber-bera *Azkue* deituko zen, baina era zabalagoan inguru guzia hartuz *Nafarmendi* omen zen. Elgoibarko *Carta-puebla* delakoan *Lafarmendi* dakar (ikus P. Gorosabel-en *Diccionario Histórico-Geográfico de Guipúzcoa*-ren 681. orr.).

Aiaztia eta *Ayastia* Isastik dakarzki 1625ean (ikus, *Compendio...*, 100 eta 617. orr.), baina San Miguel ez dugu aurkitzen oso berandurarte, 1845a baino lehenagoko agiririk ez bai dugu atzeman.

Arriaga berriz erabiltzen da autopistaren sarrera egiteko San Antolin ermita bota zenetik. Baina, guk geuk, San Antolin erabiltzen genuen auzo izentzat. L. Murugarrenek «Relación de puntos religiosos de Guipúzcoa» lanean (Bol. R.S.V. Amigos del País, XXVIII, 1972, 70 orr.) 1505ean jartzen du

ermita hori Sancti Spiritus de la Piedad de Nra. Sra. de Arriaga izenez.

Ez dut esango Idotorbe, Ermuaran, Nafarmendi edo Lafarmendi eta Aiaztia huts hutsik errekueratu behar ditunik, ez; ongi litzaiguke santu izenarekin batean erabiltzea. Hau da, idazkietan, ez bata eta ez bestea, hutsik ez erabiltzea.

Duela urte guti bereiztu zen Mendaro eta orain bere Udaletxea du. Arestian aipatu dugun *Carta-puebla* horretan aipatzen zen Mendaro, 1346. urtean, Amberes-en 1584an argitaratu zen mapa batean Deba ibaiaren bi alderdiak azaltzen dira Mendaro izenez. Hau da, Azpilkueta eta Garagartza bereiztu gabe. Eta, Mendaro barruan horiek izan dira auzorik nagusienak. *Azpilkueta* dakar Isastik, baina P. M. Urruzuno euskal idazleak jarri omen zion *Aizpilgoeta*, zuzenagotzat eta hobe beharrez (?). Auzo hau Mutrikurena izan zen, oraintsu Mendaro hiri bihurtu arte. *Garagartza* ordea, aintzina Deba-Itziar partekoa zen eta *Mendarozabal* Elgoibarkoa. 1882an, biztanlerik gehien biltzen zuen *Garagartza* Debak libre utzi zuen, udaletxe propioarekin herri bezala antolatzeko. Orduan pasatu zen Elgoibarrera, baina mende oso bat igaroko zen 1983an Udal propioa lortu arte.

Bere biztanle kopuruz Mendaroren hirugarren auzoa *Mendarozabal* zen, Elgoibar partekoa, baina azpaldiko urteetan bertako ermitaren izenez ezagutzen zen Trinitade. Elgoibar parteko auzoetan agertzen zaigun joera hori, badirudi noizbait herri-agintari edo eliz-agintariegandikoa zela, zeren beste auzoekin ez bai da holakorik gertatu. *Garagartza* eta *Mendarozabal*, Deba ibaiaren eskubitik, eta ibai horretara bere urak ematen dituen Kilimon erreka bereizturik.

Beste auzo bat, goraxeago eta Deba ibaiaren ezkerretik, *Plaza*. Non zatitzen ziren Mutriku eta Elgoibar Arnoatetik jeisten den erreka, bere parterik handiena Mutrikurena zela. Gaur egun, autopistagatik deseginik dago auzo hau, etxerik gehienak galdu zirenez. *Plaza* honek, behar bada, *-zabal* (*Mendarozabal*)-ekin badu ikustekorik, biak zaharrak eta biak esan

nahi berekoak izatez aparte, oroi hor izan zitekeala erromatarren *Tritium Tuboricum* inon izatekotan ere, ibaiko nasen gaineretik eta Aizkoltxo muinoaren babesean. Baina, hau egiztatzeko azterketa zehatzagoa behar han, *in situ*. Zeren ibaiaren bi alderdietan *zabal* eta *plaza* aurkitzeak aintzinako zerbait adierazten digu.

Baina, denen gaineretik, lekuizena gordetzea agiri zaharra bezala da, eta gutien uste denean beharrezko agiria.

J. S. M.

EZ DA TXORIBURUKERIA.—Azken bolada honetan, Bizkaian eta Gipuzkoako mendebaldean hain oparotsu erabiltzen den *garaun* eta *garun* (cerebro) ordez, hedakunde gutiagoko, *burumuiñ*, Baztan eta Alduden esagutzen dena, gure literaturan zabaltzen ari da, *burmuin* bezala. Hobeago ez den *buruko-muin* eta horrelakoak ere irakurri izan ditugu. Izan ere, hautapen hauek dira gure burukominak.

Arazo horretan gauza bat dago garbi bizkaitarren alde: *muin* (tuétano) gauza bat dela eta *garaun* (cerebro) beste bat. Berezkuntza garbia da.

Donostiarrentzat, aldiz, *burmuin*, itsas-belea da, (cormoran). Baina donostiarrek ez dute ez itsas-txoririk eta ez bes-telakorik beren buruan. Kaxkarinak direla esan ohi dute, baina ez txoriburuak.

Eibartarron usterik ez dut agertu gura, zeren armaginen hirian *garun* (cerebro) bai da eta horren tokia edo tegia, buru-kasko barnea, *garuntegia* (cavidad cerebral). Burmuinetik zer irtengo den ezin jakin ordea.